

Аліса в Задзеркаллі

Автор:

Льюїс Керролл

Аліса в Задзеркаллі

Льюїс Керролл

Шкільна бібліотека української та світової літератури

Льюїс Керролл – псевдонім Чарлза Лутвіджа Доджсона (1832–1898), блискучого оксфордського математика, логіка, письменника і фотографа, який зажив всесвітньої слави своїми фантазмагорійними творами – «Аліса в Дивокраї» й «Аліса в Задзеркаллі». Це справжні скарбниці блискучої гри слів, логіки і фантазії.

«Аліса в Задзеркаллі» – продовження знаменитої казки про пригоди Аліси, можливо, найзнаменитішої героїні в англійській літературі. У дивовижній країні-шахівниці, де все навпаки, на дівчинку чекає безліч загадок і дивних персонажів – Женчикок і Бренчикок, Бовтун-Товстун, Лев, Одноріг та інші. Та чи справді це тільки її сон?..

Льюїс Керролл

Аліса в Задзеркаллі

Серія «Шкільна бібліотека української та світової літератури» заснована у 2010 році

LEWIS CARROLL

Through the Looking Glass

Перекладено за виданням:

Carroll L. Through the Looking Glass. – London: Penquin Books, 2000

Переклад з англійської В. Г. Наріжної

© В. Г. Наріжна, переклад українською, 2009

© О. А. Гугалова-Мешкова, художнє оформлення, 2019

© Видавництво «Фоліо», марка серії, 2010

Дитя з осяяним чолом,

Захоплене дивами,

Нехай життя нас розвело

І час проліг між нами,

Зустрінь усмішкою, молю,

Сердечну казочку мою.

Не чути сміху вже мені

Твого, що сріблом лився:

Де юності панують дні,

Мені немає місця.

Та казку вислухай мою,

Що я з любов'ю склав, молю!

Ця повість якось почалась
У липні, сонця повнім,
Неспішно оповідь плелась,
І плив маленький човник.
Думки мене туди несуть,
Хоча роки велять: «Забудь!»

Тож слухай, слухай, поки глас,
Зловісний, невеселий,
Ще не покликав грізно нас
До скорбної постелі.
Нам всім, неначе дітям тим,
Не хочеться до сну іти.

Надворі сніг, морозу тріск,
Лютує хуртовина,
А тут – веселий сміх і виск,
І лине жар з каміна.
Лиш казки слово забринить —
І хуга відступає вмить.

І хоч у розповідь сумні
Вплітаються зітхання,
Бо вже далеко літні дні,
І щастя, й сподівання,
Та горя подих не вкраде

Цю казку, що від серця йде.

ЧОРНІ

БІЛІ

Білий Пішак (Аліса) починає та виграє за одинадцять ходів

1. Аліса зустрічає Чорну Королеву 28
2. Аліса ходить через d3 на d4 до Женчикка і Бренчикка (залізницею) 48
3. Аліса зустрічає Білу Королеву (з шаллю) 64
4. Аліса ходить на d5 (крамниця, річка, крамниця) 71
5. Аліса ходить на d6 (Бовтун-Товстун) 78
6. Аліса ходить на d7 (ліс) 105
7. Білий Лицар (Кінь) бере Чорного Лицаря (Коня) 107
8. Аліса ходить на d8 (коронація) 123
9. Аліса стає Королевою 133
10. Аліса «рокірується» (учта) 137
11. Аліса бере Чорну Королеву та виграє 144

1. Чорна Королева ходить на h5 36
2. Біла Королева ходить на c4 (біжучи вслід за шаллю) 64
3. Біла Королева ходить на c5 (стає Вівцею) 70
4. Біла Королева ходить на f8 (залишає яйце на поличці) 79
5. Біла Королева ходить на c8 (тікаючи від Чорного Лицаря (Коня)) 102
6. Чорний Лицар (Кінь) ходить на e7 (шах) 107
7. Білий Лицар (Кінь) ходить на f5 121
8. Чорна Королева ходить на e8 (іспит) 125
9. Королеви «рокіруються» 133
10. Біла Королева ходить на a6 (суп) 142

Dramatis personae[1 - Дійові особи (лат.).]

(Розстановка перед початком гри)

БІЛІ

Фігури

Женчичок

Одноріг

Вівця

Біла Королева

Білий Король

Старигань

Білий Лицар

Бренчичок

Пішаки

Маргаритка

Зай Єйтс

Устриця

Крихітка Лілі

Оленятко

Устриця

Каппель Юшник

Маргаритка

ЧОРНІ

Пішаки

Маргаритка

Чужинець

Устриця

Тигрова Лілея

Троянда

Устриця

Шкрек

Маргаритка

Фігури

Бовтун-Товстун

Тесля

Морж

Чорна Королева

Чорний Король

Ворон

Чорний Лицар

Передмова автора до видання 1896 року

Оскільки шахова задача, викладена на попередній сторінці, поза сумнівом спантеличила декого з моїх читачів, буде не зайве роз'яснити, що складена вона цілком коректно – принаймні в тому, що стосується ХОДІВ. Можливо, ПОЧЕРГОВІСТЬ у ходах чорних і білих фігур дотримана не так суворо, як годиться, до того ж «рокіровка» трьох Королів – просто спосіб показати, що всі вони потрапляють до палацу. Проте кожен, хто завдасть собі клопоту розставити фігури та розіграти вказані ходи, побачить, що шах Білому Королю на шостому ході, взяття Чорного Лицаря (Коня) на сьомому та мат Чорному Королю у фіналі відбуваються цілковито за правилами гри.

Нові слова у вірші «Казнахтун» викликали деякі розбіжності у вимові, тож, напевно, буде непогано і з ЦЬОГО питання дати деякі вказівки. Слово «бощурки» наголошується так само, як «ластівки», у слові «гризрили» наголос падає на другий склад, а в слові «бурцигалися» – на третій.

Для шістдесят першої тисячі накладу з дерев'яних кліше зняли нові гальваностереотипи (треба сказати, що дерев'яні кліше, які жодного разу не використовували як друкарські форми, збереглися в тому самому чудовому стані, в якому були вперше вирізані 1871 року). Всю книгу передрукували в новому шрифті. В тому випадку, якщо комусь здасться, що художнє оформлення цього перевидання поступається оригіналу, знайте, що це сталося не через брак зусиль автора, видавця чи друкаря.

Користуючись нагодою, оголошую також, що «Алісу для малюків», яка донині коштувала чотири пенси, відтепер можна буде придбати на тих самих умовах, що й звичайні шилінгові книжки з картинками, хоч я й певен, що вона в усьому незрівнянно за них краща (це не стосується самого ТЕКСТУ, бо про нього мені судити не годиться). Чотири пенси були для неї чесною ціною, враховуючи величезні першозатрати, які довелося мені понести для її видання; та оскільки Публіка фактично оголосила: «Ми НЕ СТАНЕМО платити більше шилінга за книжку з картинками, хоч би з яким смаком вона була оформлена», я готовий понести на цій книзі чисті збитки, аби маленькі читачі, для яких вона й була

написана, не залишилися взагалі без неї. Отож тепер я продаю її за таку ціну, що, можна вважати, просто дарую.

Різдво 1896 р.

Розділ I

Задзеркальний будинок

Не випадало сумніватися в одному: БІЛЕ кошеня до цього було не причетне... це була цілковита провина чорного кошеняти. Адже білому протягом останніх п'ятнадцяти хвилин стара кішка без упину вилизувала писочок (і воно попри все мужньо це зносило), отож, як бачите, біле кошеня аж ніяк не могло утнути цю витівку.

Діна вмивала своїм дітлахам личка так: спершу вона однією лапою притискала бідолашну істотку за вухо до підлоги, а тоді іншою протирає весь писочок, проти шерсті, починаючи з носа. І саме зараз, як я вже сказав, кішка натхненно вовтузилася з білим кошеням, яке лежало сумирно й навіть намагалося муркати – відчуваючи, поза сумнівом, що все це робиться для його власного добра.

Але з чорним кошеням Діна розібралася ще в обід, і тому, поки Аліса згорнулася калачиком у кутку великого фотеля, почасти базикаючи сама до себе, а почасти куняючи, кицька зчинила грандіозну веселу метушню з мотком прядива, яке Аліса перед цим намагалася змотати. Вона качала його туди й сюди, доки нитки знову не розмоталися, й тепер вони лежали розволочені по всьому килимку біля каміна, а кошеня ганялося за своїм власним хвостом посеред цього безладу.

– Ах ти мала злодюжка! – закричала Аліса, підхопила кицюню та злегка поцілувала її, аби вона вже напевно зрозуміла, що потрапила в немилість. – Чесне слово, Діна мусила навчити тебе кращих манер! Ти МУСИЛА, Діно, адже знаєш, що мусила! – додала вона, осудливо поглядаючи на стару кішку, таким сердитим голосом, на який лишень спромоглася.

Потім Аліса знову забралася до крісла, прихопивши з собою і кошеня, і прядиво, та почала наново змотувати моток. Але справа посувалася не надто швидко, бо дівчинка весь час розмовляла – то з кошеням, то сама з собою. Кицька тихо сиділа в неї на коліні та вдавала, що дивиться, як дівчинка змотує прядиво. Часом кицюня простягала лапку й обережно торкалася мотка: мовляв, я б із радістю допомогла, якби мала змогу.

– А знаєш, що завтра буде, Кицю? – почала Аліса. – Ти б здогадалася, якби разом зі мною сиділа сьогодні на підвіконні, але ж Діна саме чепурила тебе, тож ти не могла. Я дивилася, як хлопці збирають хмиз для багаття... а його для багаття треба багато, Кицю! Але хмиз виявився таким холодним, ще й весь у снігу, тож вони це облишили. Та не хвилюйся, Кицю, ми підемо й подивимося на багаття завтра.

Тут Аліса намотала два чи три разки прядива довкола кицьчиної шиї – просто подивитися, який це матиме вигляд. Це призвело до борюкання, під час якого моток скотився на підлогу і чимало прядива розмоталося знову.

– Знаєш, я була така зла, Кицю, – заговорила Аліса, щойно вони знову зручненько вместилися, – коли побачила, що ти витворяєш! Ще трохи, і я б відчинила вікно та виставила тебе просто на сніг! І ти на це заслуговувала, ти, маленька бешкетлива пестунка! Що ти можеш сказати на своє виправдання? То й не переривай мене! – продовжила вона, посваривши пальчиком. – Я збираюся пригадати тобі всі твої провини. Номер один: ти двічі пискнула, поки Діна вмивала твоє личко сьогодні вранці. І ти не можеш цього заперечити, Кицю: я тебе чула! Що-що ти кажеш? – (Вдаючи, ніби кошеня щось казало.) – Її лапа потрапила тобі в око? Що ж, це ТВОЯ провинка, чого ж ти очі повибалушувала? Якби ти їх заплющила, цього б не сталося. Не треба мені більше виправдань, просто послухай мене! Номер два: ти відтягла Підсніжку за хвоста, щойно я поставила перед нею тарілочку з молоком! Що, тобі хотілося пити, так? А звідки ти знала, чи їй не хотілося? Тож перейдемо до номера три: ти геть-чисто розмотала прядиво, поки я не дивилася!

Ось три провини, Кицю, і за жодну з них тебе ще не було покарано. Ти ж знаєш, я залишаю всі твої покарання на кінець наступного тижня... Думаю, вони теж приберегли всі МОЇ покарання! – продовжила вона, вже більше до себе, ніж до кошеняти. – Що ж вони РОБИТИМУТЬ у кінці року? Мене б мали послати до в'язниці, напевно, коли цей день прийде. Або... дай подумати... здається, кожне покарання мало залишити мене без обіду: отож, коли цей нещасливий день

прийде, мені доведеться залишитися без п'ятдесяти обідів водночас! Що ж, я не проти позбутися АЖ СТІЛЬКОХ обідів! Краще вже лишитися без них, аніж з'їсти їх усі разом!

Чуеш, як сніг шурхотить по шибках, Кицю? Який приємний, м'який звук! Ніби хтось обцілює вікно ззовні. Цікаво, виходить, сніг ЛЮБИТЬ дерева і поля, якщо цілує їх так ніжно? А тоді він, уявляєш, укриває їх затишненько білою пуховою ковдрою і, можливо, навіть каже: «Засинайте, дорогенькі, поки знов не прийде літо». А коли вони прокидаються влітку, Кицю, то вдягаються в зелене й танцюють... щоразу, як дме вітер... о, це так чудово! – скрикнула Аліса, випускаючи моток прядива з рук, аби заплескати в долоні. – І як би мені ХОТІЛОСЯ, щоб усе це було правдою! Слово честі, ліси виглядають сонними восени, коли їхнє листя стає брунатним.

Кицю, ти вмієш грати в шахи? Ну не посміхайся, моя дорогенька, я ж серйозно запитую. Бо коли ми оце щойно грали, ти дивилася достоту так, ніби все розуміла, а коли я сказала: «Шах!», ти замуркотала! Так, це БУВ прекрасний шах, Кицю, і я справді могла б виграти, якби не цей осоружний Король, який прийшов і розштовхав усі мої фігури. Кицю, дорогенька, а давай будемо удавати, що...

І якби ж я тільки мав змогу оповісти вам бодай про половину тих речей, які Аліса зазвичай казала після своєї улюбленої фрази: «А давай будемо удавати...» Вона мала доволі довгу суперечку з сестрою напередодні, а все через те, що Аліса розпочала так: «Давай будемо удавати, що ми королі й королеви». Її ж сестра, яка любила в усьому бути бездоганно точною, заперечалася: мовляв, у них це ніяк не вийде, адже їх тільки двоє. Зрештою Алісі довелося змиритися, сказавши: «Що ж, тоді ТИ можеш бути однією з них, а Я буду всіма іншими». А іншого разу вона добряче налякала свою стареньку няню, загорлавши їй несподівано на вухо: «Няню! Давайте будемо удавати, що я голодна гієна, а ви – кістка».

Але нам не варто відволікатися від Алісиної промови до кицьки.

– Давай будемо удавати, що ти Чорна Королева, Кицю! Знаєш, я думаю, що якби ти сіла й склала лапи на грудях, то виглядала б достоту як вона. Ну, спробуй, будь хорошою кицькою!

І Аліса зняла Чорну Королеву зі столу та поставила перед кошеням, як зразок для наслідування. Проте пуття з того не вийшло: якщо вірити Алісі, через те, що

кошеня ніяк не могло скласти лапи як слід. Тож, аби покарати, вона піднесла кицьку до Дзеркала, щоб та побачила, яка вона набурмосена.

– І якщо ти миттю не почнеш слухатися, – додала Аліса, – я поставлю тебе туди, до Задзеркального будинку. Як тобі ЦЕ сподобається?

Зараз, якщо ти просто посидиш та послухаєш і припиниш без угаву базікати, я поділюся з тобою деякими думками щодо того будинку за Дзеркалом. По-перше, е кімната, яку ти можеш бачити крізь Дзеркало... вона геть подібна до нашої вітальні, от тільки все в ній навпаки. Я можу бачити її цілком, якщо заберуся на стілець... окрім маленької латочки спереду каміна. О! Як би я хотіла побачити саме ЦЮ латочку! Так пече дізнатися, чи розводять вони взимку вогонь: ніколи не можна сказати напевно, бачиш, хіба що коли наш вогонь димить, і тоді дим підіймається і в тій кімнаті теж... але ж це може бути просто вистава, може, вони тільки удають, ніби в них там горить вогонь. Також їхні книжки щось на зразок наших, тільки слова в них написані навспак. Я це знаю, бо піднесла до Дзеркала одну з наших книжок, а вони піднесли одну зі своїх.

Як би тобі сподобалося жити в Задзеркальному будинку, Кицю? Цікаво, чи давали б вони тобі там молоко? Може, задзеркальне молоко не надто смакує... але ось, Кицю! Ми підходимо до передпокою. Ти можеш побачити самісінький КРАЄЧОК передпокою Задзеркального будинку, якщо залишиш двері нашої вітальні широко прочиненими. Він дуже схожий на наш передпокій – настільки, наскільки сягає око, але ж розумієш, далі-то він може бути зовсім іншим. О Кицю! От було б чудово, якби ми могли пробратися до Задзеркального будинку! Я певна, там е – о! – такі прекрасні речі! Давай будемо удавати, що е шлях, яким туди можна пробратися, який-небудь, Кицю. Давай будемо удавати, що Дзеркало раптом стало м'яке, наче туман, і ми можемо пройти крізь нього. Ого, воно перетворюється на якийсь серпанок, присягаюся! Буде зовсім неважко крізь нього пробратися...

З цими словами вона опинилася на камінній полиці, хоч і не розуміла, як взагалі туди потрапила. А дзеркало, поза сумнівом, ПОЧИНАЛО танути, ніби сяйливий сріблястий туман.

Вже за мить Аліса проскочила крізь нього і м'яко приземлилася в Задзеркальній кімнаті. Насамперед вона подивилася, чи горить у каміні полум'я, і була рада побачити, що горить, причому найсправжнісіньке, таке ж палахке та яскраве, як те, що лишилося позаду. «То мені тут буде так само тепло, як у тій кімнаті, –

подумала Аліса, – або насправді навіть тепліше, адже тут нікому проганяти мене від вогню. О, як буде весело, коли вони побачать мене тут крізь дзеркало, а дістати не зможуть!»

Потім Аліса почала роззиратися довкруг і помітила, що та частина, яку можна було бачити з їхньої кімнати, була звичайною та нецікавою, зате все інше відрізнялося настільки, наскільки це взагалі можливо. Наприклад, картинки на стіні поруч із каміном, схоже, були всуціль живі. Навіть годинник на камінній полиці (який крізь дзеркало, як ви розумієте, Аліса завжди бачила тільки ззаду) мав обличчя маленького стариганя, котре їй зараз посміхалося.

«В їхній кімнаті не так чисто, як у нашій», – подумала Аліса, коли помітила кілька шахових фігурок поміж напівзотлілими дровинами в каміні. Але наступної ж миті, від здивування стиха скрикнувши: «О!», вона опустилася навкарачки, розглядаючи фігурки. Вони прогулювалися парами!

– Тут Чорний Король і Чорна Королева, – казала Аліса пошепки, адже боялася їх налякати, – а он Білий Король і Біла Королева сидять на краю совочка для попелу... а там дві тури прогулюються попід ручки... Не думаю, що вони можуть мене чути, – продовжила вона, нахилиючи голову поближче, – і я майже впевнена, що вони не можуть мене бачити. Я почуваюся якимось так, ніби невидима...

Тут щось почало верещати на столі позаду Аліси. Вона повернула голову на звук і встигла побачити, як один Білий Пішак беркицьнувся й став сукати ніжками. Аліса з цікавістю поглядала на нього, чекаючи, що ж буде далі.

– Це голос мого дитятка! – закричала Біла Королева і промчала повз Короля так стрімко, що скинула його в попіл. – Моя золотенька Лілі! Мое королівське кошеня! – І вона завзято подерлася вгору камінною решіткою.

– Королівське абищо! – сказав Король, потираючи носа, забитого при падінні. Він мав право ТРИШЕЧКИ дратуватися на королеву, адже був притрушений попелом з голови до п'ят.

Алісі не терпілося стати комусь у пригоді, тож, оскільки бідолашна крихітка Лілі аж заходилася криком, дівчинка спішно підхопила Королеву і поставила на стіл поруч з її галасливою донечкою.

Королева охнула й сіла: через блискавичну подорож у повітрі в неї забило дух, і протягом хвилини чи двох їй було під силу тільки мовчки притискати до себе Лілі. Щойно Королева трохи перевела подих, вона гукнула до Білого Короля, котрий сидів набурмосено серед попелу:

– Стережися вулкана!

– Якого вулкана? – спитав Король, стривожено вдивляючись у полум'я, ніби там було найдоречніше для вулкана місце.

– Здув... мене... вгору, – засапано видихнула Королева, яка все ніяк не могла як слід перевести дух. – Будь обережний, підіймайся... звичайним шляхом... пантруй, щоб тебе не здуло!

Аліса дивилася, як Білий Король поволі повзе решіткою, переступаючи з прута на прут, поки не сказала:

– Божечки, та в такому темпі ви будете добиратися до стола не одну годину. З моею допомогою буде куди швидше, хіба ні?

Проте Король не звернув на запитання жодної уваги: було цілком очевидно, що він не може ні чути, ні бачити її.

Тож Аліса підбрала його дуже обережно й перенесла значно повільніше, ніж Королеву, щоби ще і йому не забити памороки. Але, перш ніж поставити Короля на стіл, вона подумала, що його варто трохи обтрусити, бо він був геть вивалений у попелі.

Пізніше Аліса казала, що за все своє життя не бачила такої гримаси, яку скорчив Король, коли зрозумів, що його тримає в повітрі невидима рука та ще й обтрушує. Він був надто вражений, щоб закричати, але його очі й рот розчахувалися дедалі ширше, ставали все круглішими та круглішими, поки Алісіна рука не затрусилася від сміху так сильно, що дівчинка трохи не випустила Короля на підлогу.

– О! Будь ласочка, не робіть таких мін, дорогенький мій! – вигукнула вона, цілковито забувши, що Король не може її чути. – Ви так мене смішите, що я вас

ледве тримаю! І не розкривайте так широко рота! Туди весь попіл залетить... ось тепер, я думаю, ви досить чистий! – додала вона, пригладжуючи Королю волосся та ставлячи на стіл поруч із Королевою.

Король миттю повалився на спину і лежав зовсім нерухомо. Аліса трохи занепокоїлася тим, що вона наробила, і пішла по кімнаті, шукаючи, чи немає десь води, якою вона могла б його побризкати. Проте їй не трапилося нічого, окрім каламарика з чорнилами, а коли повернулася з ним до столу, то побачила, що Король уже опритомнів і тепер розмовляє з Королевою переляканим шепотом – таким тихим, що Аліса заледве розбирала, про що мова.

Король казав:

– Запевняю тебе, моя люба, я похолов до самих кінчиків моїх вусів!

На що Королева відповіла:

– Нема в тебе ніяких вусів.

– Жах цієї миті, – продовжував Король, – його я ніколи, НІКОЛИ не забуду!

– Чого ж, забудеш, – сказала Королева, – якщо не зробиш собі нотатку на пам'ять.

Аліса з чималою цікавістю дивилася, як Король дістав із кишені велетенського записника і почав у ньому базграти. Несподівана витівка спала їй на думку, й вона затисла кінець олівця, що трохи стирчав у Короля поза плечем, і стала писати замість нього.

Бідний Король виглядав геть спантеличеним і нещасним та якийсь час мовчки борюкався з олівцем. Проте Аліса була для нього засильною, і врешті бідолаха натужно видихнув:

– Люба! Я справді МАЮ обзавестися тоншим олівцем. З цим я зовсім неладен упоратися, він пише всілякі речі, яких я не мав на увазі...

– Які такі речі? – спитала Королева, зазираючи до записника (Аліса написала там: «БІЛИЙ ЛИЦАР[2 - В Англії шахова фігура, яку ми звемо конем, називається лицарем. – Тут і далі – прим. перекладача.] СПОВЗАЄ ПО КОЦЮБІ. ВІН ПОГАНО ТРИМАЄ РІВНОВАГУ»). – Але ж це не запис ТВОЇХ почуттів!

Біля Аліси на столі лежала книжка, і поки вона сиділа, поглядаючи на Білого Короля (адже вона все ще трохи хвилювалася за нього й тримала чорнило наготові, щоб покропити бідаку, якщо той знов надумає зомліти), то перегортала сторінки, шукаючи місце, яке вона могла б прочитати: «Але тут усе якоюсь незнайомою мовою», – сказала дівчинка сама до себе.

Це було щось на такий зразок:

НУТХАНЗАК

икрущоб. корічепдан вуБ

,ідгосоп в илирзирГ

,икрівш ясилагицруб І

.ідов у икълург воМ

Якийсь час вона ламала над цим голову, та зрештою в неї зародилася блискуча ідея:

– О, та це ж Задзеркальна Книжка, ну звісно! Якщо я піднесу її до Дзеркала, слова стануть правильними.

І Аліса змогла прочитати ось такий вірш:

КАЗНАХТУН

Був надпечірок. Бощурки

Гризрили в посогді,

І бурцигалися швірки,

Мов грульки у воді.

«Мій сину, бійсь Кознахтуна,

В хрумло йому не лізь!

Обходь гніздище Бубуна

Та Бузузвіра ліс!»

Він взяв штрикучий меч до рук,

Щоб дати чухрій бій,

І сів під деревом Бумбук

В роздумі хлюпоткій.

І лиш хоробрий наш ратун

Розхряпився на мить,

Вилазить з лісу Кознахтун,

Бурмошить і кипчить!

Раз-два, раз-два! Меткучий штрич!

Кознахтунові смерть!

Довбешку жабну стявши з пліч,

Герой приндичить геть.

«Невже ти вбив Кознахтуна?

Ти, синку, козардець!

Яка славуца щастина!» —

Крегоче панотець.

Був надпечірок. Бощурки

Гризрили в посогді,

І бурцигалися швірки,

Мов грульки у воді.

– По-моєму, це доволі милий віршик, – сказала Аліса, коли дочитала, – але його ДЕЩО важко зрозуміти! (Бачте, їй не хотілося зізнаватися, навіть самій собі, що вона зовсім нічого не може второпати.) Цей вірш ніби наповнив мою голову якимись думками... от тільки я не зовсім певна якими! Та що б там не було, ХТОСЬ убив КОГОСЬ – принаймні це очевидно...

«Ой-ой! – подумала Аліса, раптом підстрибуючи. – Якщо я не покваплюся, то доведеться повертатися назад крізь Дзеркало, так і не побачивши, яка вона, решта будинку! Треба спершу поглянути на сад!»

Вона миттю вискочила з кімнати і побігла вниз сходами... хоча, зрештою, це був не зовсім біг, а, як сказала Аліса сама до себе, її нововинайдений спосіб спускатися сходами швидко та просто. Вона тільки ледь торкалася перил кінчиками пальців та м'яко пливла вниз, навіть не зачіпаючи сходинок ногами. Так само вона пропливла через передпокій і вилетіла б у той самий спосіб геть крізь двері, якби не вхопилася за одвірок. Алісі вже почало трохи паморочитися в голові від цього плавання в повітрі, тож їй було навіть приємно відчути, що вона знову йде ногами по землі, як годиться.

Розділ II

Сад живих квітів

– Я б роздивилася садок значно краще, – сказала до себе Аліса, – якби могла забратися на отой пагорб; а ось і стежка, яка веде просто до нього... хоча ні, зовсім не веде... (це було сказано після того, як стежка протягом кількох ярдів декілька разів повернула під гострими кутами)... але здається, зрештою таки

веде. Але як же дивно вона крутить! Це просто штопор якийсь, а не стежка! Що ж, ОЦЕЙ поворот уже приводить на пагорб, по-моєму... ні, не приводить! Він приводить прямісінько назад до будинку! Що ж, спробую піти іншим шляхом.

Так вона і зробила: блукала й угору, й униз, вибирала один поворот за іншим, але весь час знов опинялася біля будинку, як і раніше. Більше того, одного разу, повернувши за ріг дещо стрімкіше, ніж звичайно, вона просто налетіла на стіну, бо не встигла зупинитися.

– Навіть нічого не кажи, – сказала Аліса, дивлячись на будинок та вдаючи, що він із нею сперечається. – Я НЕ збираюся заходити назад. Я знаю, що тоді б я знову пройшла крізь Дзеркало... до своєї старої кімнати... і кінець усім моїм пригодам!

Отож, непохитно повернувшись до будинку спиною, вона ще раз вирушила стежкою, твердо вирішивши рухатися просто вперед, поки не дістанеться пагорба. Кілька хвилин усе йшло добре, і Аліса вже проказала: «Цього разу я справді ЗРОБЛЮ це...», коли доріжка раптом перекрутилася і вся здригнулася (так Аліса змальовувала це пізніше), й за мить дівчинка вже заходила в двері будинку.

– О, який жах! – закричала вона. – Ще ніколи не бачила будинку, який би отак плутався під ногами! Ніколи!

Хай там як, а пагорб і досі стояв собі перед очима, тож робити було нічого, крім як почати все з початку. За цим разом вона дійшла до великої клумби з бордюром із маргариток та розлогим дубом посередині.

– О, Тигрова Лілее, – сказала Аліса до однієї квітки, яка граційно погойдувалася од вітру, – як би мені ХОТІЛОСЯ, щоб ти могла розмовляти!

– Ми можемо розмовляти, – відповіла Тигрова Лілея, – коли поруч є хтось, вартий розмови.

Аліса була така приголомшена, що десь із хвилину не могла говорити: в неї аж подих забило. Зрештою, поки Тигрова Лілея просто гойдалася собі туди-сюди, Аліса заговорила знову – слабеньким голоском, трохи не пошепки:

- І що, ВСІ квіти вміють розмовляти?

- Не гірше, ніж ТИ, - відказала Тигрова Лілея. - І значно гучніше.

- Нам не випадає озиватися першими, як бачиш, - сказала Троянда, - і мені вже було цікаво, коли ж ти нарешті заговориш! Я сказала до себе: «На її обличчі видніє ТРОХИ розуму, але не найрозумнішого!» Втім, ти правильного кольору, а це має велике значення.

- Мені плювати на колір, - пирхнула Тигрова Лілея. - От якби її пелюстки завивалися трохи більше, тоді б вона була нічого.

Алісі не подобалося, коли її критикують, тож вона почала ставити запитання:

- Вам часом не стає страшно, що вас посадили отут, де про вас нікому піклуватися?

- Он є дерево посередині, - сказала Троянда, - нащо б воно ще згодилося?

- Але що воно зможе зробити, якщо виникне якась небезпека?

- Ого, та воно може ще й як віддубасити! - заволатала Маргаритка. - Тому ж воно й зветься дубом!

- А ти ЦЬОГО не знала? - закричала інша Маргаритка, і тут усі вони почали горлати водночас, аж повітря забриніло від їхніх тоненьких, вискливих голосочків.

- Ану тихо, ви всі! - гарикнула Тигрова Лілея, запально розгойдуючись із боку в бік та здригаючись від хвилювання. - Вони знають, що я не можу до них дістатися, - засапано видихнула вона, схилиючи свою тремтливу голівку до Аліси, - а то б не наважилися таке вчиняти!

- Не зважайте! - заспокоїла її Аліса, а тоді, схилившись до маргариток, які знову заходилися горлопанити, прошепотіла: - Якщо ви не припнете язика, я вас повисмикую!

На мить запала тиша, а кілька рожевих маргариток цілковито побіліли.

– Ось так ім! – сказала Тигрова Лілея. – Маргаритки – це найгірше. Щойно одна заговорить, усі інші миттю підпрягаються, і можна просто зав'язнути, коли чуєш, як вони теревенять!

– Як же це можливо, що всі ви так чудово розмовляєте? – спитала Аліса, сподіваючись трохи підняти настрій Тигрової Лілеї компліментом. – Я бувала в багатьох садах, але жодна квітка в них не говорила.

– Поклади свою руку на землю й помацай, – порадила Тигрова Лілея. – Тоді ти все зрозумієш.

Аліса так і зробила.

– Вона дуже тверда, – сказала дівчинка, – але я не розумію, до чого тут це.

– В більшості садів, – пояснила Тигрова Лілея, – клумби розпушують, як перини, тож квіти весь час сплять.

Ця причина звучала переконливо, й Аліса була рада дізнатися про неї.

– Ніколи раніше над цим не думала! – сказала вона.

– На МОЮ думку, ти ніколи не думаєш ВЗАГАЛІ, – сказала Троянда доволі суворим тоном.

– В житті не бачила нікого, хто виглядав би дурнішим, – додала Фіалка, та так несподівано, що Аліса аж підскочила, бо ця квітка досі ще не вимовила ні слова.

– Притримай СВОГО язика, – закричала Тигрова Лілея. – Начебто ТИ взагалі хоч когось бачила! Засунеш свою голову під листя та хропеш і нічогосінько не знаєш, що в світі робиться, наче брунька недозріла!

– А в цьому саду є ще люди, окрім мене? – поцікавилася Аліса, вирішивши не зважати на останню репліку Троянди.

- Є ще одна квітка в цьому саду, яка може рухатися, отак, як ти, - сказала Троянда. - Цікаво, як ти це робиш... («Тобі постійно щось цікаво», - докинула Тигрова Лілея.) Але вона більш розлаписта, ніж ти.

- Вона схожа на мене? - нетерпляче запитала Аліса, бо їй сяйнула одна думка: «Десь у цьому саду є інша маленька дівчинка!»

- Ну, вона має таку ж недолугу форму, - сказала Троянда, - але вона темніша... і її пелюстки дещо коротші, мені здається.

- Її пелюстки прилягають щільно, майже як у Жоржини, - втрутилася Тигрова Лілея, - а не розкуйовджені абияк, як от у тебе.

- Але це не ТВОЯ провина, - доброзичливо додала Троянда, - просто ти, очевидно, починаєш в'янути... а в цьому випадку ніхто не може зарадити певній неохайності пелюсток.

Алісі така думка не дуже припала до вподоби, тож, аби змінити тему, дівчинка спитала:

- Вона коли-небудь сюди приходить?

- Припускаю, що ти її скоро побачиш, - сказала Троянда. - Вона така, з колючками.

- І де ж у неї колючки? - поцікавилася Аліса, трохи заінтригована.

- Де-де, довкола голови, ясна річ, - відказала Троянда. - Мені було дуже цікаво, чого це в ТЕБЕ таких немає. Я думала, це закономірність.

- Вона йде! - закричав Живокіст. - Я чув її кроки, туп-туп-туп, на жорствяній доріжці.

Аліса нетерпляче роззирнулася і побачила, що це була Чорна Королева.

- Вона добряче підросла! - зауважила дівчинка передусім.

Вона й справді виросла: коли Аліса вперше побачила її серед попелу, то Королева була всього три дюйми заввишки, а тепер ось – на півголови вища за саму Алісу!

– Це все від свіжого повітря, – сказав Троянда, – тут просто чудове повітря.

– Думаю, я піду їй назустріч, – сказала Аліса, бо хоч квіти й були доволі цікавими, та все ж було б просто розкішно поговорити зі справжньою Королевою.

– Навряд чи ти можеш це зробити, – промовила Троянда. – Я порадила б тобі піти в іншому напрямку.

Алісі це здалося нісенітницею, тож вона промовчала і попрямувала до Чорної Королеви. На її подив, Королева миттю зникла з очей, і дівчинка виявила, що знов заходить до будинку крізь двері.

Трохи сердита, вона відскочила назад, і після довгого виглядання Королеви (яку вона зрештою видивилася далеченько звідси) вирішила, що цього разу треба випробувати план із ходінням у зворотному напрямку.

Це спрацювало блискуче. Не минуло й хвилини, як вона опинилася ніс у ніс із Чорною Королевою, ще й просто біля того пагорба, до якого так довго намагалася дістатися.

– Звідки ти прийшла? – запитала Чорна Королева. – І куди прямуєш? Дивися вгору, говори ввічливо й не крути весь час пальцями.

Аліса взяла до уваги ці настанови й пояснила, наскільки змогла, що збилася зі свого шляху.

– Не знаю, що ти маєш на увазі під «СВОЇМ шляхом», – сказала Королева, – бо тут усі шляхи належать МЕНІ... Але чому ти взагалі сюди потрапила? – додала вона м'якшим тоном. – Зроби реверанс, поки думаєш, що сказати: це економить час.

Аліса трохи здивувалася, але надто благоговіла перед Королевою, щоб не повірити її словам. «Перевірю це, коли повернуся додому, – подумала вона собі, – наступного ж разу, як трохи спізнюватимуся на обід».

– Настав час відповідати, – сказала Королева, подивившись на годинника. – Відкривай рота ТРОХИ ширше, коли говориш, і завжди кажи «Ваша Величносте».

– Я просто хотіла побачити, який сад із себе, Ваша Величносте...

– Так, правильно, – похвалила Королева, потріпавши Алісу по голові, що тій геть не сподобалося, – хоча, якщо вже ти сказала «сад»... от Я бачила сади, у порівнянні з якими цей здасться дикою чащобою.

Аліса не наважилася сперечатися щодо цього, натомість продовжила:

– ...і я думала піднятися на верхівку того пагорба...

– Якщо вже ти сказала «пагорб», – перервала Королева, – то Я могла би показати тобі пагорби, поглянувши на які ти б сказала, що оце – рівнина.

– Ні, я б не сказала, – промовила Аліса, звабившись нарешті на суперечку, – бо пагорб, знаєте, **НІЯК НЕ МОЖЕ** бути рівниною. Це був би нонсенс...

Королева похитала головою:

– Можеш називати це нонсенсом, якщо хочеш, але Я чула нонсенс, у порівнянні з яким цей був би логічним, наче словник!

Аліса знов зробила реверанс, бо з Королевиного тону їй здалося, що та ТРИШКИ образилася. Деякий час вони йшли в тиші, поки не вийшли на низенький пагорб.

Кілька хвилин Аліса стояла мовчки, озираючи краєвид – і прецікавий краєвид, треба сказати. Поперек місцини від краю до краю бігли маленькі струмочки, а земля між ними була розкреслена на квадрати низенькими зеленими живоплотами, що тяглися від струмка до струмка.

– Присягаюся, земля розділена, як величезна шахова дошка! – сказала врешті Аліса. – Тут би мали бути люди, які рухаються туди-сюди... І вони справді є! – втішено додала дівчинка, і серце її забилося швидше від захвату, коли вона продовжила: – Тут триває грандіозна гра в шахи... на цілий світ... якщо ЦЕ взагалі світ, зрештою. О, як це весело! Як би я ХОТІЛА бути однією з них! Я би

погодилася навіть бути Пішаком, тільки б мені дозволили приєднатися... хоча, звісно, бути Королевою мені б СПОДОБАЛОСЯ більше.

З цими словами Аліса трохи знічено подивилася на справжню Королеву, але її співбесідниця тільки приязно посміхнулася та сказала:

– Це легко влаштувати. Ти можеш бути Пішаком Білої Королеви, якщо хочеш, бо Лілі ще занадто мала, щоб грати. Зараз ти починаєш із Другого Квадрата, а коли дійдеш до Восьмого – станеш Королевою...

Саме цієї миті вони чомусь почали бігти.

Аліса так ніколи й не змогла зрозуміти, обмірковуючи все це пізніше, чого ж вони зірвалися з місця: все, що вона пам'ятала, так це те, що вони бігли рука об руку, й Королева мчала так швидко, що Аліса ледве спробувала не відставати. Але Королева однаково продовжувала скрикувати: «Хутчіш! Хутчіш!», проте Аліса відчувала, що вже НЕ МОЖЕ бігти швидше, хоч у неї й не вистачало сил про це сказати.

Найбільше дивувало те, що дерева й інші речі довкола них взагалі не змінювали своїх місць: як би швидко вони не гнали, нічого не проминало повз. «Цікаво, чи всі ці речі рухаються разом з нами?» – подумала бідолашна спантеличена Аліса. Королева ніби прочитала її думки, бо прокричала:

– Хутчіш! Не намагайся говорити!

Не те щоб в Аліси було на думці ГОВОРИТИ. Вона почувалася так, ніби не зможе говорити вже ніколи, – так сильно вона засапалася. Але Королева все одно кричала: «Хутчіш! Хутчіш!» – і тягла її вперед.

– Ми вже хоч наближаємося? – спромоглася видихнути Аліса.

– Наближаємося! – повторила Королева. – Та ми пробігли повз іще десять хвилин тому! Хутчіш!

І вони якийсь час бігли мовчки, тільки вітер свистів в Алісиних вухах, як їй здавалося, трохи не здуваючи волосся з її голови.

– Зараз! Зараз! – кричала Королева. – Хутчіш! Хутчіш!

І вони помчали так стрімко, що зрештою почало здаватися, ніби вони несуться крізь повітря, ледве торкаючи ногами землю, аж поки раптом, у ту мить, коли дівчинка вже майже позбулася сил, вони зупинилися, й Аліса виявила, що сидить на землі, засапана та очманіла.

Королева прихилила її до дерева і сказала турботливим тоном:

– Тепер можеш трохи відпочити.

Аліса розирнулася довкіл, чимало здивована:

– Ой, здається, ми весь час так і були під цим деревом! Усе так само, як і раніше!

– Звісно, так само, – сказала Королева, – а як би воно мало бути?

– Ну, в НАШИХ краях, – пояснила Аліса, все ще трохи сапаючи, – ти зазвичай потрапляєш у якесь інше місце... якщо швидко біжиш протягом довгого часу, як ми й робили.

– Які повільні у вас краї! – здивувалася Королева. – Що ж, ТУТ, як бачиш, ТОБІ доводиться бігти з усієї сили, щоб тільки залишитися на місці. Якщо ж ти хочеш потрапити деінде, то треба бігти ще вдвічі швидше.

– Я б не стала пробувати, якщо ваша ласка! – сказала Аліса. – Мене і тут усе влаштовує... от тільки МЕНІ дуже спекотно, ще й мучить спрага!

– Я знаю, що б ТОБІ припало до смаку! – доброзичливо мовила Королева і дістала з кишені маленьку коробочку. – Скуштуєш печива?

Аліса подумала, що буде неввічливо сказати: «Ні», хоча це було зовсім не те, чого їй хотілося. Тож вона взяла печиво і прожувала його якнайстаранніше: печиво було ДУЖЕ сухе, й Аліса подумала, що ніколи в усьому своєму житті не була така близька до того, щоб удавитися на смерть.

– Поки ти освіжаєшся, – сказала Королева, – я познімаю мірки.

І вона витягла з кишені стрічку, розділену на дюйми, та почала міряти землю й забивати невеличкі кілки там і тут.

– Наприкінці двох ярдів, – сказала вона, забиваючи кілка, щоб позначити відстань, – я видам тобі інструкції... хочеш іще печива?

– Ні, дякую, – відповіла Аліса. – Мені й одного трохи не виявилось забагато.

– Спрагу вгамовано, я сподіваюсь? – спитала Королева.

Аліса не знала, що на це відповісти, та, на щастя, Королева не чекала на відповідь, а продовжила:

– Наприкінці ТРЬОХ ярдів я повторю свої інструкції... раптом ти їх забула. Наприкінці ЧОТИРЬОХ я попрощаюся. А наприкінці П'ЯТЬОХ я піду!

На цей момент Королева застромила в землю всі кілочки, які мала, й Аліса з цікавістю дивилася, як та повернулася до дерева, а потім повільно пішла уздовж рядка.

Біля двоярдового кілка Королева повернулася і сказала:

– Як ти знаєш, Пішак проходить два квадрати за перший хід. Тому ти ДУЖЕ швидко проминеш Третій Квадрат... думаю, залізницею... і не встигнеш оком змигнути, як опинишся в Четвертому Квадраті. Що ж, цей квадрат належить Женчичку та Бренчичку... в П'ятому Квадраті майже сама лишень вода... Шостий займає Бовтун-Товстун... Але ти не робиш зауважень?

– Я... я не знала, що маю робити зауваження... донині, – затинаючись, пролепетала Аліса.

– Ти б МАЛА зауважити: «Це напрочуд мило з вашого боку – розповісти мені все це»... Ну то гаразд, будемо вважати, що це сказано... Сьомий Квадрат весь укритий лісом... втім, один із Лицарів покаже тобі дорогу... А у Восьмому ми обоє будемо Королевами й будемо бенкетувати та веселитися!

Аліса скочила і зробила реверанс, а тоді сіла знову.

Біля наступного кілка Королева знову повернулася. Цього разу вона сказала:

– Говори французькою, якщо не можеш подумати про річ англійською... розвертай носки назовні при ході... і не забувай, хто ти е!

Зараз вона не дочекалася, поки Аліса зробить реверанс, а швидко пішла до наступного кілка, де повернулася лише на мить, щоб сказати: «Бувай», – і поквапилася до останнього кілочка.

Як це сталося, Аліса так і не зрозуміла, але коли Королева підійшла до останнього кілка, вона зникла. Чи то вона розчинилася в повітрі, чи прудко побігла до лісу («А вона може бігати ДУЖЕ прудко!» – подумала Аліса), гадати було марно, але вона справді зникла, й дівчинці згадалося, що вона тепер Пішак і що скоро і їй буде час вирушати.

Розділ III

Задзеркальні комахи

Звісно, найперше належало докладно оглянути місцину, якою доведеться мандрувати. «Дуже схоже на урок географії, – подумала Аліса, зводячись навшпиньки в надії побачити хоч трохи далі. – Великі річки – їх немає. Великі гори – я стою на єдиній наявній, але сумніваюся, щоб у неї було ім'я. Великі міста... о, а що ОТО за істоти, які збирають мед унизу? Вони не можуть бути бджолами... ніхто ще, погодьтеся, не помічав бджолу на відстані в милю...» І якийсь час Аліса стояла мовчки, дивлячись на одну з істот, що метушилася понад квітами, занурюючи в них свій хоботок. «Збирає пилок, ніби вона звичайна бджола», – подумала Аліса.

Втім, це було будь-що, тільки не звичайна бджола. Насправді це був слон, як невдовзі виявила Аліса, хоча від цієї думки їй спершу геть забило памороки.

«Що ж за величезні квіти мають там бути! – сяднула їй наступна думка. – Щось на зразок хатинок, із яких зняли дахи й приробили стеблини. А яку кількість меду мусять вони давати! Думаю, зараз я спущусь униз і... ні, ПОКИ не спущусь, – продовжила вона, шукаючи пристойне виправдання для своєї раптової нерішучості. – Певно, не варто йти поміж них, не прихопивши гарненьку довгу галузку, аби їх відганяти... А як весело буде, коли мене запитують, чи сподобалася мені моя прогулянка. Я тоді скажу: “О, вона мене чимало потішила, – тут Аліса стріпнула головою на свій улюблений манер, – от тільки в повітрі висіла пилюга, було дуже спекотно й так докучали слони!”»

– Думаю, я спущусь іншою дорогою, – сказала вона після паузи, – і, може, навідаю слонів трохи пізніше. Крім того, мені дуже кортить потрапити до Третього Квадрата!

З цією відмовкою вона збігла з пагорба й перестрибнула через перший із шести маленьких потічків.

* * * * *

* * * * *

– Квитки, будь ласка, – сказав Провідник, засуваючи голову крізь вікно.

Наступної ж миті всі витягли квитки: вони були розміром із самих пасажирів і трохи не переповнили вагон.

– Нумо, нумо! Покажи свій квиток, дитино! – продовжив Провідник, люто зиркаючи на Алісу. І сила-силенна голосів дружно сказала («Наче хорівий приспів у пісні», – подумалося Алісі):

– Не змушуй його чекати, дитино! О, його час коштує тисячу фунтів за хвилю!

– Боюся, у мене немає квитка, – зляканим тоном мовила Аліса, – там, звідки я з'явилася, не було каси.

І знову хор голосів продовжив:

– Там, звідки вона з'явилася, для каси не було місця. Земля там коштує тисячу фунтів за дюйм.

– Не треба виправдовуватися, – сказав Провідник, – тобі слід було купити квиток у машиніста.

І ще раз хор голосів продовжив так:

– Це чоловік, що веде потяг. О, тільки один дим із труби паротяга коштує тисячу фунтів за клубок!

Аліса подумала до себе: «Який сенс із ними говорити?» Цього разу голоси не приєдналися, бо вона нічого не сказала, але, на її превеликий подив, усі вони ПОДУМАЛИ хором (сподіваюся, ви розумієте, що таке «ДУМАТИ ХОРОМ», бо Я маю зізнатися, що геть не тямлю): «Краще взагалі нічого не кажи. Мова коштує тисячу фунтів за слово!»

«Мені сьогодні насниться ця тисяча фунтів, їй-богу насниться!» – подумала Аліса.

Весь цей час Провідник дивився на неї, спершу крізь телескоп, потім крізь мікроскоп, а згодом – крізь театральний бінокль. Зрештою він сказав:

– Ти ідеш не в той бік, – зачинив вікно і пішов.

– Така маленька дитина, – сказав джентльмен, що сидів навпроти (він був одягнений у білий папір), – має знати, куди вона рухається, навіть якщо не знає власного імені!

Кінець ознакомительного фрагмента.

notes

Примечания

1

Дійові особи (лат.).

2

В Англії шахова фігура, яку ми звемо конем, називається лицарем. – Тут і далі – прим. перекладача.

Купить: https://tn.knigapoisk.com/ru/kerrol_l-yu-s/al-sa-v-zadzerkall

Текст предоставлен ООО «ИТ»

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию: [Купить](#)